

Trots sin onöjaktiga läsning av inskriften har Celsius riktigt uppfattat **ihoti · uaum** som *i hvita vaðum*. Han ser emellertid här ett ortnamn, en plats i Danmark, där den man, till vars minne stenen är rest, skulle ha stupat. Hans tolkning lyder: »Uno erigi fecit hunc lapidem filio suo, qui occubuit in Hvitavapum. Deus adjuvet animam ejus.» På samma sätt uppfattas inskriften av N. R. Brocman: »Une lät resa denne Sten efter sin Son Östen, som dog i Hwitawaden. Gud hjälpe hans Sjel.»

Inskriften är anbragt på ett mindre vanligt sätt. Den börjar upptill på h. sidan och löper nedåt och inåt mot rundjurets huvud, där själva minnesformeln slutar med namnet på den döde sonen Östen. Sedan fortsätter inskriften i rundjurets stjärt nedtill och går åt vänster och ut efter stenens vänstra sida uppåt. Det sista ordet 65—68 **hans** står i övre korsarmen.

Såväl ornamentiken som runornas utseende och inskriftens formulering vittna om att U 613 och U 614 äro ristade av Visäte, ehuru de icke äro signerade av ristaren. Särskilt är att märka f-runans form, diftongens beteckning **ei** i **reisa**, **stein** och ordföljden **pinsa + stein** och **sun sin + istn**.

Om namnet *Una* eller *Unna* se U 107. 32—35 **istn** (eller **estn**) kan knappast tänkas återge något annat mansnamn än *Öystæinn*, även om beteckningen är onöjaktig.

Om uttrycket *i hvitavaðum* se U 243, vilken även är ristad av Visäte.

614. Torsätra, V. Ryds sn.

Pl. 3, 4.

Litteratur: B 271, L 325, D 1:13. M. Aschaneus, F b 18, s. 319; Ransakningarna 1667—84; J. Hadorph, Resejournal 1684 (i Peringskiölds Monumenta 3); J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 208; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 150; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 188, Dagbok 1760 (ATA); C. Säve, Gutniska urkunder (1859), s. XI f.; R. Dybeck, Reseberättelse 1860 (ATA), s. 3; UFT h. 8 (1879), s. 108; G. Stephens, ONRM 2, s. 796, On Runic Stones which speak of Knut the Great (1871), s. 11 (= Archæologia, Vol. 43, 1871, s. 107); E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10:1), s. 66; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 74.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 271); Dybeck a. a.; Stephens a. a. (efter Dybeck).

Runstenen står rest på samma plats som U 613, men vid norra sidan av vägen. Ristningsytan vetter åt Ö. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Fånö».

Inskriften finnes upptecknad av Mårten Aschaneus i hans anteckningsbok (F b 18); platsen säges vara: »Vthi Wäster Ryd sochn, i Toresätra Gärde, västan frå Byn, wid vägen, gent mot dän andra. Versus Orientem.» — Om uppgifterna i *Ransakningarna* och i Peringskiölds *Monumenta* se ovan U 613. — O. Celsius: »Vidi 5 Aug. 1728 lapis memorabilis.» — R. Dybeck meddelar i sin reseberättelse 1860: »Den ene af runstenarne vid Thorsätra, norr ut i socknen, fanns mycket lutande mot en stor sten, som dolde en del af inskriften. Han upprättades.» Och i *Sveriges runurkunder* (D 1:13): »Denne märklige runsten har så långt tillbaka de äldste minnas och till sistförflutna sommar varit mycket framlutande mot en större sten, hvilken dolt en del af ristningens nedre del. Nu är han upprättad och hela ristningen i önskelig dager.»

Ljusgrå granit. Höjd (över nuvarande markytan) 1,45 m., bredd 1 m. Ristningens höjd (på h. sidan) 1,26 m., bredd (upptill) 0,93 m. Ytan är svagt buktad, mycket jämn och oskadad. Ristningen är tydlig och väl bevarad.

Inskrift:

· skuli · auk · folki · lata · reisa · pinsa · stein · iftr · broður · sin · husbiorn · hn usiok · uti · þa þir · kialt ·
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70
toku · a kutlanti ·
 75 80 85

Skuli ok Folki lata ræisa þennsa stein æftir broður sinn Husbiorn. Hann vas siok[er] uti, þa þeir giald toku a Gutlandi.

»Skule och Folke låta resa denna sten efter sin broder Husbjörn. Han blev sjuk ute, då de togo gäld på Gotland.»

Till läsningen: 9 och 34 **f** ha den för Visäte typiska formen, med nedre bst icke dragen upp till ramlinjen. 19 **e** är tydligt stunget; likaså 30 **e**. På 33 **i** finnes en svag fördjupning något ovanför mitten. Runan är möjligen stungen. Intet sk efter 55 **n**. Alla runorna i 56—60 **usiok** äro absolut säkra. Sk efter 63 **i** är mycket svagt och osäkert. Intet sk efter 65 **a**. 67 **i** är icke stunget. Nedre delen av 68 **r** är skadad. 69 **k** är icke stunget; icke heller 79 **k**. Intet sk efter 78 **a**.

Aschaneus: 15 **i**, 18—22 **rasa**, 25 **a**, 28—32 **stan**, 54—86 **hius · siokrti · kopi**. — Hadorph och Helgonius (B 271): 33 **e**. Intet sk efter 60 **k**, 86 **i** saknas, liksom det följande sk. — Celsius: 19 **a**, 33 **i**, 54—60 **hnuusiok**, 78—86 **a kutlanti**. — Dybeck: Intet sk vid inskriftens början. 33 **i**, 54—60 **hnuusiok**, 78—86 **a kutlanti**. »Pricken mellan **k** och **u** i nedersta slingbukten [d. v. s. mellan 60 **k** och 61 **u**] har nästan samma djup som de öfrige, men är trängre och något litet ojämne. Derpå följande runas skapnad [61 **u**] i någorlunda likhet så väl med **r** som med **u** (**siokr uti**) kan möjligen förtjena uppmärksamhet.»

Ristningen bildar, i anslutning till stenens form, en ungefär firsidig figur, i verkningsfull motsats mot den bredvidstående U 613, vars ristning närmast liknar en triangel, med toppformig avslutning uppåt. Inskriften börjar vid rundjurets huvud och fyller sedan rundjurets kropp längs stenens ytterkanter och nedtill från höger åter in mot stenens mitt. De sista orden 69—86 **kialt · toku · a kutlanti** stå utanför runslingan, fritt på stenyttans mitt mellan rundjurets stjärt och huvud.

Ristaren är Visäte, såsom förut nämnts vid behandlingen av U 613 och såsom redan Brate antagit. Ornamentiken påminner starkt om den av Visäte signerade U 669, Kålsta, Häggeby sn. **f**-runan har, såsom nämnt, den för Visäte karakteristiska formen. På Visäte tyder även beteckningen **ei** i 18—22 **reisa** och 28—32 **stein**, presensformen **lata** och ordföljden **pinsa · stein** och **bropur · sin · husbiörn**.

Inskriften består av två delar. Den första, den egentliga minnesskriften, är till sitt innehåll fullkomligt klar: Två bröder Skule och Folke ha låtit resa stenen till minne av sin broder Husbjörn. De tre namnen äro ovanliga och därför synnerligen intressanta. *Skuli* förekommer, utom här, endast i en västgötsk inskrift: L 1903 Rådena kyrka. I medeltida källor finnes ett fåtal belägg (Lundgren). I Danmark är namnet osäkert belagt (*DGP*). Vanligare har det varit i Norge och på Island (Lind). Om namnet *Folki*, i runinskrifterna endast belagt här, se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 103. Namnet *Husbiörn* är f. ö. endast känt från en dansk runinskrift (DR 81, Skern). Det saknas i medeltida källor, liksom överhuvud taget namn sammansatta med *Hus-* äro sällsynta. Möjligen har namnet *Husbiörn* kommit till som en variation av det som personnamn något bättre styrkta *Huskarl*, ursprungligen givetvis ett appellativum. Om detta namn se U 184. Jfr namnen *Farbiörn* och *Farulfr*, måhända variationer av *Farmaðr* och *Farþegn*; se Sö 270.

Inskriftens senare del innehåller ett meddelande om Husbjörn. Redan Celsius har riktigt uppfattat meningen och tolkat 54—63 **hnuusiok · uti** som »han blev sjuk ute». Brocman upplöser denna runföljd **hn usi o kuti** och översätter: »Han styrde åt Götherne, då de togo skatt på Gottland.»

C. Säve behandlar inskriften utförligt i *Gutniska urkunder* (1859): »Om innehållet kan i hufvudsaken intet tvifvel uppstå ehuru inskriften visserligen behöfver en noggrann omgranskning, då den eger ett dunkelt och svårläst ställe, som är skrifvet med starka förkortningar.» Sedan Säve anfört inskriftens lydelse efter B 271, fortsätter han: »Allt är här klart och lätt begripligt, utom det besynnerliga **hnuusiokuti**. Det är tydligt, att man här har för sig en i förkortning skrifven underrättelse, hvilken man kanske t. o. m. med flit velat göra dunkel och tvetydig, emedan derutaf eljest kunnat uppstå obehag för efterlevande, t. ex. gäldande af dråpsböter eller

något dylikt. Och vi skola också se, att man derutur kan få tvänne om icke flere olika meningar. Jag skall åtnöja mig med att framställa trenne olika förslag, ehuru flere kunde göras . . . Man ser genast, att åtskilliga uteslutna bokstäfver måste ifyllas på det ofvan antydda stället, om det skall blifva någon mening af, och Liljegrens försök är detta: *han vasi o kuti. pa. pir. m. m.* Då han icke lemnar någon vidare förklaring eller öfversättning, kan man endast gissningsvis antaga, att han trott meningen vara: Han var å Gotland (?), då de gäld (skatt) togo å Gotland; men det är tydligt, att det icke så kan förstås. Jag föreslår åter följande: 1. *Han wa sio Gutī, pa. pir. gald toku a Gutland*, han drap sju Gutar, då de upptogo skatten å Gotland; — eller 2. *Han was siok uti, pa. pir*, han var sjuk uti (borta på färden), då de; — eller: 3. *Han wa sio-kuti l. sio kuti, pa. pir m. m.*, han drap sjökutar eller sju kutar (d. ä. hafssjälur, själhundar), när de voro på skattekräfningsfärden på Gotland. Det kan knappast vara blott och bart en slump, att dessa ord med så ringa förändring kunna fås att betyda så olika saker. Det är dessutom ganska sannolikt, att desse Sveakonungens skattekräfvare icke alltid voro så kärkomne gäster bland de stridbare Forn-Gutarne, och att således tvist lätt kunde uppstå emellan dem och öboarne; och det känna vi mer än väl, att det på den tiden sällan var långt emellan ordstrid och blodigt huggskifte. Konungen måste likväl antagas hafva varit angelägen om att icke onödigtvis uppreta det aflägsna och troligen svårstyrda öfolket, hvarföre han nog strängligen ålade sine sändemän att iakttaga ett lugnt och fogligt uppförande. Men uppkom nu det oaktadt strid, hvaraf dråp blef följden, så kan man väl taga för gifvet, att han strängt skolat beifra sådant, särdeles om orätten var å sändemännens sida, och att dessa derföre skulle låta sig angeläget vara att i det längsta söka dölja det skedda. Men å andra sidan ansågs det på den tiden medföra en så utomordentligt stor berömmelse att i strid hafva fällt sju motståndare, att det skulle varit nästan omöjligt att helt och hållet förtiga sådant. Då nu en händelse, sådan som den här antydda, på den tiden ganska lätt kunnat tilldraga sig, så ligger ingenting orimligt deruti, att ett fyndigt och skarpsinnigt hufvud kan hafva hittat på detta sätt att få det fräjdstora dådet bevarat åt efterverlden, under det att man tillika skyddade sig för betungande efterräkningar genom sjelfva inskriftens tve- eller flertydighet.»

Av de tre alternativa tolkningarna synes Säve sålunda ge ett företräde åt det första: »han dräpte sju gutar». Han framhåller emellertid som en svårighet, »att acc. pl. af *Gutar* borde varit *Guta*, dock kan möjligen en form *Gutir*, med acc. *Guti*, då äfven hafva funnits, eller ock kan *i* vara ett rist- eller läsfel för *a*». Beträffande det andra alternativet påpekar han, att man borde ha väntat en nominativform *siukr*; »men en sådan frihet kunde väl tagas, när man just ville skrifva dunkelt». Om det tredje alternativet tillägger Säve, att ett ord *kutr*, m. 'säl' visserligen icke finnes »uppteckadt i någon Nordisk sagobok el. dyl., men dess fornhemul måste i alla fall antagas obestridlig, enär ordet i denna och närskylda betydelser ännu lever hos de flesta Svensk-talande rundt om Östersjön, samt Finska och Bottniska vikarna». — Den största betydelsen av inskriften på Torsätra-stenen ligger enligt Säve däri, att den, sammanställd med berättelsen i Gutasagan, kap. 2, lämnar ett bevis för »Gotlands urgamla skattskyldighet under Svea konung».

I *UFT* h. 8 (1879) föredrages Säves andra alternativ, och översättningen blir sålunda: »Han var sjuk ute (borta) då de upptogo gäld (skatt) å Gotland.»

Ett nytt förslag framkastades av G. Stephens. Runföljden **hnusiokuti** vill han upplösa **hn us iok uti**. I **iok** ser han en form av adj. *ungr* 'ung' (med bevarat uddljudande *j*!). Och han översätter: »he was young out, he went out to the wars while yet young».

E. Brate (*Runverser*, s. 66 f.) anser, att intet av Säves förslag är antagligt, och häruti instämmer S. Bugge. »Första förslaget synes mig omöjligt, emedan fsv. *siu* ej skulle kunna återgifvas med **sio**, en svårighet, som Säve aldrig upptager till ompröfning. Samma anmärkning träffar senare alternativet af den tredje tolkningen, hvilken för öfrigt i sin helhet är föga till-

talande, då nedläggandet af några själhundar knappt kan gälla för en bragd värdig efterverldens hågkomst.» Det andra alternativet (»han var sjuk ute») anser Brate fallet genom den invändning, som Sävje själv hade gjort, »att man borde haft **siokr** i N. sg. ej **siok**».

Brate och Bugge framställa i *Runverser* var sitt förslag till tolkning av inskriften. Brate har sökt finna en tolkning utan antagande av förkortning. Runföljden **hnusiok · uti** vill han tolka *hnossi*[*r*] *iök úti* 'sina klenoder ökade han ute'. »Mot denna tolkning», fortsätter Brate, »synas trenne invändningar kunna göras, den första beträffande den antagna ellipsen av *r*. Denna anser jag kunna förklaras på två sätt. Dels kan det vara ett verkligt utelämnande, *r* vore överhoppadt för att så slå ihop de omgifvande båda **i** till en runa, och Rök-stenens **tualraubar** för väntadt **tuar ualraubar** är den säkra parallel, som styrker ett dylikt antagande. Det andra sättet att förklara ellipsen av *r*, är antagandet, att ingen ellips föreligger. Isl. *hnoss*, f. är i-stam och möjligt är åtminstone att den bildning af A. pl. som föreligger i got. *anstins* kunde hafva fortlefvat och den skulle då uppträda som *-i* liksom m. *gesti*. En ålderdomlighet vore alltså i förevarande fall bevarad, Jfr A. pl. f. *runa* jemte *runar*. Denna förklaring håller jag för den sannolikare. De andra invändningarna mot min tolkning skulle kunna hämtas från antagandet af de eljes ej i fsv. uppvisade begynnande *hn-* och pt. *iök*. Så vidt jag vet, finnes ej något ex. med förloradt *h* i *hn-* uppvisadt äldre än denna runsten kan antagas vara och det synes alltså fullkomligt berättigadt att här antaga *hn-*. Å andra sidan finnes **hnaki** på ett fragment af en visserligen ålderdomlig ristning, T 53 [= Vg 12]. Antagandet af pt. *iök* torde vid sidan af de många preteritiformerna till *boa*, hvilka ej heller förekomma i fsv. litteratur, icke hafva någon betänklighet med sig. För min tolkning talar, att hon innehåller uppgift om en gerning, som både kunde lända den aflidne till ära och särskildt kunde förtjena omnämnas af tacksamme arfvingar.»

S. Bugge finner Brates tolkning »skarpsindig og tiltalende», men dock icke övertygande. »Foruden det at en forkortet Skrivemaade **hnusiok** for **hnusir iok** kun har faa Sidestykker, og at en Form **hnusi** i Ack. pl. f. vilde staa temmelig isoleret (om den end kunde sammenstilles med Former som **runa** i Ack. pl. f.), kan mod denne Tolkning efter mit Skjøn anføres følgende: 1) En Verslinje *hnussir iök úti* umiddelbart foran Verslinjer, der er i fornyrdslag (4 stavelses Vers), synes mig i metrisk Henseende betænkelig. 2) *hnussir iök* synes mig fra Udtrykkets Side lidt isoleret. Jag har i Oldnorsk ikke seet *auka* forbundet med Object i Flertal af et Ord, som betegner enkelte Eiendele (hvoraf man erhverver flere end de, man för har).» Bugge anför därefter en tolkning, som han emellertid själv förkastar: **hnusiok · uti** = **h[a]n usi [i]ok uti** *hann Ussi hiogg úti* »ham Usse hug ude». — »Til Slutning skal jeg nævne den Tolkning, som jeg er tilbøielig til at anse for den rette. Alle hidtil fremsatte Tolkninger har forudsat, som nødvendigt er, at **hnusiok** indeholder flere Ord. Da nu Indskriften overalt ellers adskiller de enkelte Ord ved Skilletegn og endog har **kialt · toku** med Gjentakelse af **t**, er det klart, at Runeristeren her med Vilje har skrevet paa en Maade, hvorved Forstaaelsen maatte blive vanskeliggjort. Dette giver os Ret til at forudsætte, at Skrivemaaden her ogsaa i andre Henseender er med Vilje gjort saadan, at Forstaaelsen derved vanskeliggjøres. Paa denne Forudsætning er min Tolkning grundet. *hn* forstaaer jeg med flere andre Fortolkere som *hann* ... I **usiok** formoder jeg graphisk Omsætning for **suiko**, *sviko*. Graphisk Omsætning forekommer efter min Mening i Runeindskrifterne langt oftere end man sædvanlig antager ... Her vil jeg fremhæve, at graphisk Omsætning i Runeindskrifter ikke blott grunder sig på Fejlristing eller paa unöiagtig Gjengivelse af Lyden. Den er ikke sjælden tilsigtet, anvendt enten som, hvad man kunde kalde, en kunstig Snörkel ved Skrivemaaden eller som Middel til at vanskeliggjøre Forstaaelsen ... **h[a]n suiko uti**, *hann sviko uti* »de sveg ham ude» giver et i enhver Henseende passende Udtryk. Samme Verbalform forekommer L 1592: **han siku blakumen i utfaru** ... Det udlydende **o** (ikke **u**) i **suiko** kan ikke vække Betænkelighed mod min Tolkning, thi Reglerne for **o** og **u** i Endestavelser, som ikke har Hovedtone, er forskjellige til forskjellige Tider og paa forskjellige Steder. Det følgende **pa pin kialt toku a kutlanti** taler for min

Tolkning, thi en ved Conjunctionen *pá* eller *pá er* eller *er (es)* indledet Tidssætning med Verbet i Præteritum forekommer paa Runestene i Regeln for at angive den Anledning, ved hvilken den Mand, efter hvem Mindestenen er sat, fandt sin Död . . . *hann sviko úti* vilde danne en regelret Linje i fornyrðislag, men om Ordene virkelig er mente som Vers, er meget tvivlsomt, da der forud ikke gaar nogen fuldstændig Verslinje.»

Brate har senare (*Svenska runristare*, s. 74) anslutit sig till Bugges tolkning: »Honom sveko de utomlands, då de togo skatt på Gotland.» »**hn usiok** står för **h[a]n suiko**.» Också Erland Hjärne (*Rod och runor*, 1947, s. 78) finner den »mycket sannolik».

Att ristaren skulle ha avsiktligt gjort inskriften »dunkel och tvetydig», såsom Säve och Bugge mena, torde vara ytterst osannolikt. Det är en nödfallsutväg, som man icke utan mycket starka skäl bör tillgripa. I all synnerhet är det en kuriös tanke, att ristaren skulle ha med beräkning omställt runorna i ett enda ord av inskriften, för att göra denna svårbegriplig. Om Husbjörn verkligen har blivit dräpt genom svek, är det svårt att förstå anledningen till att detta skulle behöva döljas i minnesinskriften över honom.¹ En enkel felristning eller en bristfällig beteckning är vida rimligare att antaga. Att en runa utelämnas är ingalunda sällsynt hos Visäte. Märk särskilt **hn** U 180, **hns** U 293, **sn** U 237, 293; och vidare **peia** *þeina* U 337, **brþr** U 73, **bona** *bonda* U 351, **sunr** *shunar* U 503, **ikiunt** *Ingimund* U 72, **klapar** *Gærdarr* U 73, **holmfrþ**, **shfast** U 243, **þurkl** U 453, 454, **styrbiun** U 454, **abiun**, **sibiun** U 621. Att nominativens **ṛ** (**r**) utelämnas i namn, är icke ovanligt: **þurkrim** U 180, **hemik** U 337, **ernfast** U 503, **ufaih** U 669. Något fullt analogt fall till **siok** för **siukr**, med ett adjektiv i predikativ ställning, finnes icke.

Den sannolikt riktiga tolkningen av inskriften är sålunda den, som redan har antytts av Celsius, utgör Säves andra alternativ och upptagits i *UFT*: »han blev sjuk ute.»

Husbjörn är tydligen död, då hans bröder låta resa stenen till hans minne. Han har dött »ute», d. v. s. borta från hemlandet, men icke dräpt i strid utan offer för en sjukdom, som han fick, »då de togo gäld på Gotland». »De» torde knappast här vara anaforiskt pronomen, syftande tillbaka på de tre bröderna. Det har i stället en allmän innebörd: »då man tog gäld på Gotland». Att taga gäld på Gotland kan icke ha varit uppländska bönders enskilda företag. I Gutasagan (kap. 2) omtalas, att gutarna genom frivillig överenskommelse förbundit sig att årligen betala till sveakonungen 60 marker i skatt; denne skulle i gengäld lämna gutarna skydd och hjälp. Överenskommelsen har enligt Gutasagan ingåtts under hednisk tid, före Olov den heliges besök på Gotland. Den har sålunda gällt på den tid, då Torsätra-stenen har kommit till. Det måste då vara denna sveakonungens skatt, som avses i inskriften. Det är nämligen otänkbart, att den svenske konungen skulle ha tillåtit några av sina undersåtar att taga gäld av gutarna, sedan han förbundit sig att lämna dem skydd mot våld och härjningar. I Gutasagan användes visserligen ordet *scattr* 'skatt', men det betecknar samma sak som i inskriften kallas *giald*. Husbjörn har sålunda omkommit av sjukdom på Gotland, då han deltog i en färd dit för att hämta den svenske konungens skatt. — Om gutarnas skatt till sveakonungen och tidpunkten för det äldsta svensk-gutniska fördraget se senast H. Yrwing, *Gotland under äldre medeltid* (1940), s. 46 f., E. Wessén i *Svenska landskapslagar*, utg. av Å. Holmbäck och E. Wessén, Bd 4 (1943), s. 304 f. och E. Hjärne, *Rod och runor* (1947), s. 94 f.

Att U 614, i motsats till U 613, saknar kors, kan helt enkelt bero på att det ej funnits plats på ristningsytan. Ristaren använde samma mönster som på U 669, med de stora slingknutarna fyllande hela övre delen av ristningsytan. Men det bör kanske observeras, att U 614 icke heller har någon kristen välönskan för den dödes själ, såsom fallet är med U 613. Likaså att skiljetecknen på U 614 äro enkla punkter, på U 613 däremot kors +. U 613 och 614 äro

¹ Om avsiktliga omställningar av runtecknen i inskrifter se L. Wimmer i *De danske Runemindesmærker* 2, s. 73 f., 466, J. Steenstrup i *Festskrift til Kr. Erslev* (1927), s. 73 och senast E. Hjärne, *Rod och runor* (1947), s. 77 f.

ristade samtidigt av Visäte, och de ha säkerligen alltifrån början stått uppställda som nu intill varandra på vägen. U 613 är rest över en kristen man, som dött i dopkläder, U 614 måhända över en hedning, på vars minnesvård kristna symboler noggrant undvikits.

615. Tranbygge kvarn, V. Ryds sn.

Litteratur: B 270, L 327. Ransakningarna 1667—84; J. Hadorph, Resejournal (i Peringskiölds Monumenta 3); J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 209; UFT h. 8 (1879), s. 109.

Avbildning: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 270).

Runstenen fanns enligt *Ransakningarna* »wedh Tranbyggie Qwarn, Straxt in om gierde nordan til». J. Hadorph fann den under sin resa 1684 »wid Tranbygge quarn». På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* står antecknat: »Tranbygge Qwarn» (likaså B 270 och L 327). Stenen är sedermera icke omtalad, den saknas hos Dybeck och har förgäves efterforskats år 1941 och 1946.

Av teckningen i B 270 att döma, har stenen icke stått rest utan legat kullfallen på marken. Det har varit en hög, smal sten, vars övre hälft var upptagen av en runristning. Denna synes på 1600-talet ha varit rätt väl bevarad.

Höjd omkr. 1,95 m., bredd omkr. 0,50 m. Ristningens höjd omkr. 1 m.

Inskrift (enligt B 270):

sikuiþr · lit · risa staa þansa aft · brusa · faþur sin · kuþ hialbi · ant ans
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Sigviðr let ræisa stæin þannsa aft Brusa, faður sinn. Guð hialpi and hans.

»Sigvid lät resa denna sten efter Bruse, sin fader. Gud hjälpe hans ande.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början; icke heller efter 14 a, 18 a, 23 a, 36 r, 42 þ, 51 t, 54 s. 17 a har bst endast t. v. om hst. 18 a har den vanliga formen av a-runan, med bst skärande tvärs över hst nedifrån v. uppåt h.; fel för n. Bst i 31 a endast på h. sidan av hst. Framför 52 a finnes plats för en runa, som kan ha blivit förbisedd av tecknaren.

Ornamentiken är synnerligen enkel, utan några utsmyckningar av runslingan och med denna hopkomponerad med korset i mitten. Inskriften börjar nedtill t. h. och går motsols runt stenen och slutligen nedifrån uppåt i de båda vertikala korsarmarna. Runorna stå därför mot det vanliga bruket med foten utåt stenens kanter.

Om namnet *Sigviðr* se Sö 276, om *Brusi* U 333.

616. Tång, V. Ryds sn.

Pl. 4, 7.

Litteratur: D 1:11. R. Dybeck, Reseberättelse 1860 (ATA), s. 2; VHAAkad:s protokoll 1860 § 343; UFT h. 8 (1879), s. 109; Handlingar i ATA 1941, 1945.

Äldre avbildning: Dybeck a. a.

Omkring 700 m. S om vägkorset vid Sveden utgår en mindre väg västerut mot Brokmyra och Tång. I åkern S om denna väg finnas några ouppodlade stenbackar. I östra kanten av en av dessa står runstenen, omkring 200 m. S om byvägen och omkring 600 m. V om landsvägen, varifrån den är väl synlig.

Om fyndet av runstenen meddelar Dybeck (1860): »En mindre höjd mellan Lerberga och